

13.
SPECIMEN THEOLOGICVM

De

OBLIGATIONE CHRISTIANI

ADIVNGENDVM SE CERTAE
CVIDAM ECCLESIAE PARTICVLARI.

Quod

Diuina adfulgente gratia,
Consensu Vener. Facultatis Theolog.

Sub PRÆSIDIO

ANDREAE BERGII,

S. Theol. DOCT. PROF. Primar. ARCHI-PRAE-
POS. Ab. & Eccl. Suecan. ac adiacent. Num.
PASC.

Publico eruditorum examini submittit

GEORG. WOLFSTEDT,

Verb. Diu. Minister,

Die 27. April. Anno 1742.

Horis locoque solitis.

ABOÆ,

Impressit JOH. KIEMPE, Reg. Acad. Typogr.

S:æ R:æ M:is
MAGNÆ FIDEI VIRO,
REVERENDISSIMO PATRI ac DOMINO,

D. JONÆ FAHLENIO,

S. Theologiæ DOCTORI consumatissimo, diœceles-
os Aboënsis EPISCOPO Eminentissimo, Academiæ
ibidem PRO - CANCELLARIO Magnificentissimo,
Venerandi Consistorii Eccles. PRÆSIDI Gravissimo,
Scholarum per totam diœcesin EPHORO
Accuratissimo,

MÆCENATI MAXIMO.

Constantem. Felicitatem. Et. Annos!

Vlle. Hoc. Et. Iuuenile.
In
[Palæstra. Theologica.
Humillimi. Clientis. Tui.
Reuerendissime.] Præsul.
Tyrocinium.
Nomini. Tuo. Reuerendissimo.
Submisſe. Inſcriptum.
Ne. Mireris.
Ne. Succenſeas.

Ne.

Ne. Habeas. Impatients.
Ignoscas. Audaciæ.
Des. Veniam. Confidentia.
Solent. Obscuri.
Lumine. Magnorum. Virorum.
Inclarescere.
Patiamur. Ergo.
Reuerendissime. Præsul.
Vt.
Opacæ. Hæ. Pagellæ.
A. Splendore. Nominis. Tui.
Lucem. Fœnerentur.
Patiamur.
Vt. Limina. Tua. Intrent.
Conspæctum. Subeant.
Benignam. Experiantur. Censuram.
Hæ. Rudes. Lineolæ.
Quas. Venerabundo. Pectore. Offert.
REVERENDISSIMI. NOMINIS. TVI.

Clientis deuotissimus
GEORG. WOLFSTEDT.

VIRO Admod. Reuerendo atque Amplissimo
Dn. NICOLAO IDMAN,

Ecclesiarum, quæ Deo in Swittis colliguntur, Pastori
longe meritissimo, vicini districtus Præposito gra-
uissimo, Patrono ad cineres vsque omni honoris &
obsequii cultu suspiciendo, colendo.

Quotiescunque mentem meam subit fauor & affectus ille
pore, amplexati fuistis, toties non possum non in pro-
velut coelo tactus ad tantæ benignitatis cumulos obstupescere
memoriam recorder ultimam, inde vsque repetens, Te
alterum parentem existisse. Te Altorem liberalissimum, Te
ab ipsa tenella ætate supaxi & ad cineres vsque suspici-
beneficia, quæ nulla non occasione facilis præstitisti. Sed qua
vram animus grate pectore ea recondens. Boni ergo consu-
pusculum, studiorum meorum primi-

Magnorum Nomi-

Cultor
GEORG.

VIRO Plurimum Reverendo atque Clivissimo

Dn. NICOLAO TOLPO,

**Ecclesiarum Christi in Cumâ & Hariaualda Pa-
stori longe dignissimo, laudatissimo, Euergetæ in-
signi, & Patrono omni obsequii genere æternum
deuenerando.**

*proprus paternus, quo me, Patroni & Euergetæ, nullo non tem-
fundissimam Nominum Vestrorum Venerationem resolui, imo
re. Vbi enim emensam respicio vitæ meæ spatium, & pueri-
inprimis, Admodum Reu: Dn. Præpos. video mihi tamquam
fidelissimum ad studia Auctorem, Te Euergetam benignissimum
am. Nec minora sunt Tuae, Plur. Reu. Dne: Pastor, in me
hæc rependam, Patroni, deficit facultas; ast non deficiet ad-
lite, ejus rei interpretem, ac tesseram, chartaceum hoc an-
eias, quas deuote offert.*

num Vestrorum.

deuotus

WOLFIEDT.

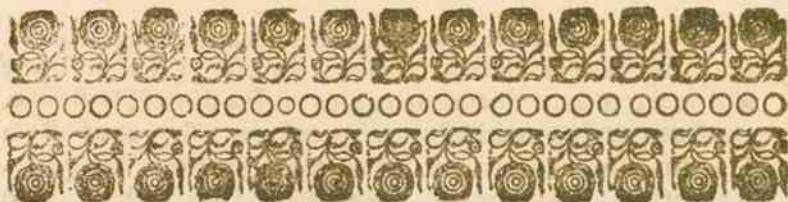
Viro plurimum Reuerendo atque Praeclarissimo
Dn. Mag. JACOBO GAVELIN,
Oeconomo Templi Cathedralis Aboënsis adcuratissi-
mo, vigilantissimo, Nutritio liberalissimo, Euerge-
tæ venerabunda mente iugiter colendo,

Spectatissimo ac Prudentissimo Viro,
Dn. JOHANNI FORSS,
Prætori Territoriali in superioris Satacundiæ, parte
inferiori peruigili, Fautori non uno nomine
æstumatissimo,

*H*os ingenii sui primos conatus ob plurima in se collata
beneficia, in gratissimi animi pignus & perpetuae ob-
servantiae arrham, cum calidissimis, pro felicitate Vestra pere-
grini, votis, reuerenter & perofficiose dicat atque offert.

Nominum Vestrorum

Cultor observantissimus
GEORG WOLFSIEDT!

I. N. J.

CAPVT PRIMVM.

ONOMATOLOGICVM.

§. I.

NOta est ecclesiae, in vniuersalem & particularem, distinctio. Vniuersalis duplici spectatur modo, vel absolute, prout est coetus omnium credentium, quotquot vnquam fuere, sunt & erunt, ab initio mundi ad finem vsque illius. Et in hoc sensu confitemur, in symbolo Apostolico, artic. tertio: nos credere sanctam ecclesiam catholicam (*). Vel secundum quid, pro coetu eorum, qui in praesenti credunt, vbi-
cunque terrarum lateant. Contra, particularis audit ecclesia, quæ est pars illius catholice s. vniuersalis homogenea.

(*) Varias ob causas ecclesia appellatur catholica. (a)
inuitu locorum, quia nulli loco, nulli genti est adstri-
cta,

sta, sed per vniuersum orbem diffusa. (β) Ratione doctrinae, in qua docentur capita religionis Christianae, quorum cognitio ad salutem necessaria est, prout ista a Christo atque ipsius Apostolis sunt tradita. Ita ecclesia catholica eadem est, quæ orthodoxa. Quo sensu & ecclesia particularis vocari potest catholica, cuiusmodi loquendi formulas patres interdum adhibuerunt. Sic, obseruante JO. GEORG. WALCHIO, *Introd. in Libr. eccl. Luther. Symbol. libr. priori, Cap. Sec. p. 109. apud ATHANASIUM*, ecclesia Alexandrina dicitur catholica. (γ) Respectu hominum, ita ut omnibus mortalibus, cuiuscunque sint conditionis, ætatis, sexus, accessus ad istam pateat. Conf. JO. GERHARDVS, *Loc. Theol. tom. V. de Ecclesia, Cap. XI. Sect. 1. §. 151 p. m. 335*. Vana igitur & temeraria est Papistarum, de catholicismo, quem suæ religioni tribuunt, gloriatio.

§. II.

Particularis igitur ecclesia (*), quæ huius loci est, nobis denotat, congregationem certorum tantum credentium, certo loco alligatorum, eum in finem institutam, ut Deo publice, ob beneficia in totam communitatem collata, seruiatur, verbum Dei pure doceatur, Sacramenta rite administrentur, preces ad Deum unanimi consensu fundantur, aliaque exercitia, doctrinam cœlestem, & fidem non fœcatam, vel promouentia, vel conseruantia, decenter instituantur.

(*) Particularis ecclesia nobis hoc loco significat *maggiar, Ein Kirchspiel, en Kyrdio: Söbn*. Ut sic paroc-

cia

cia vel parochia sit conuentus eorum, qui sunt vnius
fani confortes.

Neque hanc talem arctiorem *ecclesiae* notionem sacra
Scriptura ignorat. Ita Rom. XVI, 5. domui *Priscæ &
Aquilæ* ἐκκλησίας nomen tribuitur. Et 1. Cor. XVI. 19. eo-
rum domus *ecclesia* appellabatur. Coloss. IV. 15. domus
Nymphae ecclesia vocatur. Philem. v. 2. domus *Phile-
monis ecclesia* audit & rel.

§. III.

Obligationem hic indigitamus non *humanam*,
auctoritate aut legibus hominum nixam,
sed *Diuinam*, qua omnes Christiani, intra
veræ ecclesiæ terminos degentes (*), institutio-
ne, mandato atque ordine Diuino, ad profitemen-
dam ejuscemodi certam ecclesiam particularem,
& ad frequentandum in eadem cultum publicum,
obstricti sunt (**).

(*) Non hoc dicimus, illos necessario peccare, qui se
particulari ecclesiæ jungere nequeunt, nam hæc con-
junctio cum externa visibilis ecclesiæ societate non est
simpliciter & absolute necessaria. Incidere enim potest
tempus ejusmodi, quo talis quædam particularis ec-
clesia, puritate doctrinæ, & legitimo sacramentorum
vfu, publice illustris & conspicua, inueniri non possit,
vid. JO. GERHARDVS, loco theol. rom. V. de ecclesia, Cap.
VII. §. 84. p. 275. Sufficit illis, quod sint membra ec-
clesiæ catholicæ. Sed hoc contendimus, omnes illos,
qui apud nos versantur, quique veræ ecclesiæ particu-
lari associare se possunt, perfricta tamen fronte renu-
unt, graviter Deum offendere, nec non sibi ipsis va-

ria salutis æternæ obtinendæ conciliare impedimenta.
 (*) *Quæstiones: Virum ad fidei typum amplectendum quisquam
 adigi possit? &c: an obligatio credendi in Christum, sit ex
 lege, vel ex Evangelio? nobis, ob brevitatis studium, hic
 examinare non licet. Conf. ISRAEL GOTTLIEB CANZLI
 Disciplinæ morales omnes, p. 797. §. 2310. reliq & GODO-
 FREDI HOFFMANNI Synopsis Theolog. dogmat. p. III. 821.*

CAPVT SECVNDVM.

DOGMATICVM.

§. I.

Hujusmodi obligationem hominis Christiani,
 ad profitendam certam veram ecclesiam,
 dari, I: o probat expressum Diuini Spiritus manda-
 tum Ebr: X. 25. *μή ἑγκατέλειπεν τὴν ἐκκλησίαν αὐ-
 τῶν, καθὼς ἔδωκε τὴν* non deferentes congregationem
 nostri mutuam, sicuti mos est quibusdam. Si e-
 nim illius ætatis Christiani, qui timore vel Ju-
 dæorum, vel gentilium, vel persecutorum, a cœ-
 tibus publicis & sacris, facile poterant auocari,
 ad profitendam certam ecclesiam (*), inque ea
 publice colendum DEum (**), obstricti fuerint;
 quanto magis nos, quibus summa cum securi-
 tate & tranquillitate id agere datum est, ad
 præcepti illius obedientiam & obsequium obli-
 gamur (***)

(*) IOH.

(*) JOH. FRIED. HOMBERGK zu VACH, juris in acad. Marburg. Prof., in *Parergis Sacris ad Novum Testam.* p. 346. f. asserit, firmiter pertinere, vocalulo *ἐκκλησίαν*, non intelligi hic cœum ecclesiasticum, sed conuentionem & adductionem Hebræorum, (ad quos scripta est hæc epistola,) ad filium. E nostratibus ALBTHÆVM, & AMELIUM, ipsi fuisse adstipulatos, narratur. Breuiter sed neruose, potiora HOMBERGKII argumenta, præter alios, examinauit HAMBURGENSIUM decus, JO. CHRISTOPHOR. WOLFFIUS, in *Curis philolog. & crit. in Epist. ad Hebr. h. l.* Ex BROCHMANDO, obseruauit HEN. BENED. STARCKIUS, in *not. sel. in Ep. ad Ebræos, h. l.* quod *ἐκκλησίαν*, proprie sit, super aliquem facta congregatio, & quidem h. l. talis, qua super Christum congruamur, Christo tamquam capiti arctissime & intime velut implanta- ti, & cum illo suauissime conjuncti. JOH. CONRAD. SCHWARZ, in *Commentariis criticis & Philolog. ling. Græc. Noui Testam. Diuini*, ad hanc vocem, vertit *ἐκκλησίαν* per congregationem & coitionem, quemadmodum vocem, illi correspondentem, *συναγωγή*, per cœum ad res Sacras lectitandas & preces (habendas) conuocatum aut congressum, *Act. XIII. 43. XV. 21. Jac. II. 2 &c.* CHRISTIANO STOCKIO in *Clau. Ling. Sanct. N. T.* speciatim denotat (α) congregationem Ecclesiasticam, (& quidem, ut p. 380 loquitur, cumulatam, vi præpositionis ἐν, quæ significationem augere solet), seu conuentum publicum, ubi verbum Dei docetur, preces ad Deum funduntur, & communibus pietatis exercitiis fides incrementum capit, inque hominibus confirmatur. (β) congregationem fidelium ad Christum ad iudicium aduenientem, qui eos, ministerio Angelorum sanctorum ab impiis separatos, ad suum congregabit tribunal, & sententia lata, ad æternam cœli beatitudinem transferet, 2. *Thess. II, 1* JO. CASPAR. SPICERUS, in *Thes.*

The sauro Ecclesiast. tom. II. p. 1106, observat vocem *συναγωγῆς* æque late patere, atque Hebræam *מִקְדָּשׁ* & latinam *conventus*. Omnis enim hominum cœtus, qui ex instituto est, siue judiciorum, siue publici consilii, siue rerum sacrarum gratia, hoc nomine appellatur. D inde vero cœpit ad loca transferri, in quibus isti conventus habebantur. Testimonia in hanc rem adduxit ex *IGNATIUS Epist. ad Trallianos*, & *CLEM. ALEXANDRINI Stromat. lib. MART. CASP. WOLFFENBUTGIUS*, in *Observation. Sacr. in N. T.* existimat, nocturnos conventus, præsertim antelucano tempore in primitiva ecclesia visitatos, dictos fuisse *συναγωγὰς*; & in hunc sensum allegat *TERTULLIANUM*, *EVSEBIUM* & *ARNOBIUM*, Jac. II. 1. fit quoque mentio *συναγωγῆς*; de cujus vocis significatione, diversæ sunt interpretum sententiæ. Alii, cum *ERASMO SCHMIDIO*, in *Notis ad. N. T. b. l. de congregatione* quacunque de causa facta; nonnulli, cum *FRIED. SPANHEMIO*, in *Dubii Evangel. p. III. dub. LXXVII. p. 368* de cœtu civili quocunque; quidam, cum *CAMP. VITRINGA*, in *Archibisnag. p. 81.* de ipso loco vel ædificio, sacris v. bus destinato; plerique ex nostri ordinis Theologis, de cœtu, ad sacra facienda coacto, sermonem heic esse, omnium optime arbitrantur.

Moderni autem *separatistæ*, videntes hoc *SPIRITVS SANCTI* interdictum in Ep. ad Hebræos, apertissime pugnare cum illorum temeraria, ab ecclesia singulari, secessionem, aliam notionem, vocis *ἐκκλησίαν*, quæ illis non tantum non repugnet, sed faueat, cooptare maluerunt; quamque commentus est monstrum hominis, Jo. HENR. REITZIUS, vertendo v. *ἐκκλησίαν* per die *bes. ein. versammlung*, die innerliche samlung (oder ein samlung) unsrer selbstien, in sua versione N. T. quæ primum prodit *Offenbaci ad Menum 1703*, recula deinceps *Erlangi*

1706. & Budingae, emendatior & auctior 1717. tertium edita est. vid. IO. FABRICIUS, in *Hist. Bibliothecae suae*, p. VI. p. 378. JO. FRANC. BYDDERUS, in *Isag. Hist. Theol. ad Theol. Vniu.* p. 1572 & JO. GEORG. WALCHIVS, in der Einleitung in die Religions Streitigkeiten, welche besonders sich außer der Evangelisch-Lutherischen Kirche entstanden, p. IV. & V. p. 328. Verum enim vero huic versioni horridae & obscurae exiguum admodum vel prorsus nullum pretium statuendum esse, sanioribus Theologis dudum observatum est. Conf. THOM. IITIGIUS, in *Praefat. in Biblia Germanica*, Lipsiae 1708. excusa. Quod ad ipsum auctorem REITZIUM attinet, fuit Bremensis, & minister verbi Divini, aliquamdiu Berlenburgicus, in comitatu Synensi; quo tamen deinceps se abdicavit munere, Reformatae ecclesiae sequebatur sacra, deinde in Socinianismi & Fanaticismi suspicionem incidit, famossissimo isto DIPPELIO familiarissime vñus. Neque IM. TREMELLII & FRANC. JUNII, glossam marginalem, in Bibl. h. l. amplectimur, quam his verbis exprimit, de *ἡνωται* congregatione: *Hoc est officium, & in tuenda Sacra communione fidem & constantiam.* Crediderim hoc scholio Separatistarum excitari palatum.

Neque tantum Hebraeos hortatur PAULUS ad colendos & celebrandos publicos sacros conuentus, quemadmodum ex iis quae diximus, evidenter constar; Verum etiam quosdam, cum primis opulentiores, in *Corinthiorum* ecclesia graviter reprehendit, 1. Cor. XI. 22. ἢ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου καταφρονεῖτε; num ecclesiam Dei contempnit, non quidem eo nomine, ac si ab ecclesia secessionem fecerint, sed, quod in ecclesia, eo, quo non decuit, modo, se gesserint: dum pauperiores contempserunt, commensationibus indulserunt, seque inebriarunt.

Ex his edocemur, nos non tantum esse obstrictos ad pro-

hincdam certam quamdam ecclesiam, verum etiam in-
 junctum nobis esse, ut in ecclesia nihil committatur,
 quod vel Deo displicere, vel alios offendere, possit.
 Cauendum juxta studiosissime, ut omne quidquid a ho-
 mo deflectit ordine, exulet ab ecclesia, nam Deus est
 ordinis auctor, illiusque amantissimus, qui odit τὴν
 ἐκκλησίαν συγκεχυμένην, ecclesiam confusam, qualis olim
 fuit Ephesi eorum, qui nesciebant, cujus rei causa conuen-
 nerunt, Act. XIX. 32. ἑνωσάν ordinatam, legi atque decenti
 ordini subiectam, oportet esse τὴν ἐκκλησίαν τῷ Θεῷ. Sepa-
 ratistarum autem est character, ut conuentus ament
 clandestinos, confusos atque conturbatos.

Facile prouidemus, posse his, quæ discussimus, obuerti,
 quod temporibus Apostolicis, iisque proximis, Chri-
 stianis antiquioribus, templa non fuerint exstructa.
 Respondemus breuiter, si pauca suffecerint ad longam
 illam litem terminandam. Quod ad Apostolos atti-
 net, existimamus, illos suo tempore celebrasse συνά-
 ξεις, hoc est, conuentus ecclesiasticos, in domibus & locis
 certis, licet ea, pro illorum temporum conditione, non ubique
 eadem fuerint. Scilicet, conuenerunt, cum in templo
 Hierosolymitano, tum in Judæorum synagogis, tum in
 priuatis filiorum ædibus. Atque hanc assertionem ex
 antiquitate probat SVICERVS, Thes. Eccles. tom. II. p. 387.
 Post Apostolorum autem tempora, cetero jam templo Jerosolymi-
 tano, & deleta vel dispersa gente Judaica, Christianis non
 modo nulla templa magnifica, sed ne mediocria quidem, ob
 tyrannorum sauitiam, & vulgi rabiem, condere licebat. Te-
 stantur etiam historiae, illorum temporum Christianos pluri-
 mum conuenisse in coemeteriis, hoc est locis sepulturae mar-
 tyrum destinatis, ibique conuentus ecclesiasticos celebrasse. Dis-
 signitari tamen non debet, post trecentimum a Christo nato
 annum, Christianos templa & orationum domos, quas Græci

ἐκκλησίαν ὁ δὲ καὶ ἐκκλησίαν vocant, majores atque magnificentes, quam hactenus illis licuerat, condere primum capisse. Hac vero felicitas non fuit diuturna; Diocletiano enim persecutionem adversus Christianos mouente, dirissima ac violentissima promulgantur edicta de funditus evertendis ac solo aequandis Christianorum templis. Postquam autem Constantinus M. ad imperium promoueretur, ceperunt jussu & mandato ipsius, ubique locorum, vel Gentilium templa in Christianorum usum converteri; vel nova ex fundamentis magnificentissime extruere, vid. EUSEBIUS, in vita Constantini, Lib. II. ap. THEODORETUM Hist. Eccl. Lib. I. Cap. I. RUDOLPH. HOSPINIUS, de origine templorum C. VI. SUICERUS l. c. & JO. LAUR. MOSHEMUS, institutionib. Hist. Christiana antiquioris, sacul. I. p. II. C. IV. §. §. 4. 5. 6. p. p. 107. 108. f.

(⁶⁶) Licet cultus hic solennis & publicus, ut vocari solet, accurate loquendo, medium potius sit cultum Numinis promouendi, quam Dei cultus; hoc ipso tamen necessarius est, jureque divino præceptus, si modo ita comparatus sit, ut internus per eum promoueri queat. Caueamus igitur, ne existimemus, neque aliis persuadeamus, eo, sc. publico, omnem Numinis cultum absolui, vel καὶ ἐξολῆν Numinis cultum esse, Vid. JO. FRANC. BUDDIUS, inßit. Theol. Moral. P. Sec. c. III. S. II. §. XXIV.

(⁶⁷) Non male in hunc PAULINUM ad Hebræos locum H. GROTIUS, in annotat: Deserere conuentus, inquit, est initium quoddam defectionis, contra, in ecclesiam Deus augeat sua dona. Neque contemnenda sunt, quæ huc affert JOACH. LANGIUS, in dem Apostol. Licht und Nacht. p. m. 371. Vera sunt, saltem verosimillima, quæ auctor des Biblischen Real-Lexici, J. H. b. c. HUNGER, in dem Undern Theil, p. m. 3384, sic scribit: Es mag wol da zu mahl schon solche Sonderlinge, (h. e. separatistæ), geben

geben haben, die von dem öffentlichen Gottesdienste nicht viel gehalten, sondern ihre Winkelkirchen, und privat-Häuser vorgezogen &c.

§. II.

Altruunt Illo hanc obligationem Christiano-
rum promissiones varia, de singulari atq; gra-
tiosa Divini Numinis in eiusmodi conventibus
publicis praesentia, Matth. XVIII. 20. Exod. XX.
24 (*); unde & loca illa, in quibus conventus
tales decenter instituuntur, vocantur in S. sacra,
domus & habitacula Dei, vid. Psalm. LXXXIV.
2. 3. 5. quia Deus in iisdem, preces nostras cle-
menter exaudire, gratiamque suam largissime
nobis condonare, promisit. Deut. XII. 11. 1. Reg.
VIII. 29. 30. IX. 3. Psalm. CXXXII. 13. 14;
quodque ibidem suis cultoribus, sese cognoscen-
dum praebeat, eodem verbo suo, ceu pane
coelesti, pascat, & aqua ad vitam aeternam sa-
liente, potet. Et licet hæc talis praesentia Nu-
minis in ecclesia, non excludat praesentiam Eo-
ius specialem apud quemvis fidelem, est ta-
men illa singulari quadam ratione, atque gra-
tiosa operatione, insignis. Hinc vota illa & de-
sideria piorum, quibus sanctas eiusmodi con-
gregationes intimo cordis affectu anhelant, at-
que

que ante omnia exoptant, *Psalm. XXXVI. 8. XXXVII. 4.* Vbi vero Deus eiusmodi singulari præsentia adesse vult, atque promittit, Ibi Ipsum a nobis querendum & colendum esse, quis sanus dubitare unquam poterit?

(*) Digna sunt *LUTHERI* verba, quae hic legantur, ex *Tom. VI. Aitenburg. f. 353*: Da sagt Gott nicht, an welchen Ort du, sondern Ich meines Namens Gedächtnis stiften werde, das ist, wo ich meinen Gottesdienst und Predigt hinlege, da sollt du hinkommen, da sollt du mich gewislich finden und antreffen.

§. III.

Confirmat III:o hanc thesin nostram, de colendo Deo in cœtu credentium solenni, *necessitas publice confitendi veritatem, atque doctrinam Christianam*; ut & aliis, quid de Deo, rebusque divinis, sentiamus, constare possit. Non enim sufficit ad cultum Divinum, ut corde tantummodo credamus Deum, & veritates ab Ipso reuelatas; sed necesse est, ut & ore verbisque Ipsum confiteamur. *Vid. Rom. X. 9. 10. & Matth. X. 32. 33.* Hæc vero confessio oris in cœtibus publicis optime accommodissime fieri potest. Quisquis enim certæ cuidam ecclesiæ se adiungit, eiusdem doctrinam publicam etiam amplectitur; adeoque poterit eiusdem symbolis, quid de

Deo ac rebus Diuinis sentiat, conuenientissime exprimere. Quumque ille cultus Diuinus, qui in tali cœtu Deo exhibetur, consistat in sincera ac supplici Numinis inuocatione, gratiæ atque benignitatis Ipsius decenti glorificatione, verbi Diuini debito scrutinio, & sacramentorum legitima dispensatione ac usurpatione; ergo nihil aliud est, quam doctrinæ ac veritatis Christianæ, quam animo amplectimur, publica confessio. Si igitur Christiani publice & coram hominibus obstricti sunt ad confitendum Deum, Illiusque doctrinam, uti iam probauimus, sequitur, eosdem etiam ad profitendam certam ecclesiam, in qua hæc confessio necessario fieri debet, omni iure obligari.

§. IV.

RObur haud exiguum obligationi huic addit
 IV:O *Impossibilitas separationis ab ecclesia, sine offensione Dei.* Qui enim ab ecclesiæ veræ, in qua verbum Dei pure docetur, & sacramenta legitime secundum institutionem Christi administrantur, communionem, discedit, nihil aliud agit, quam verbum & sacramenta vilipendit; Ministerium ecclesiasticum a Christo institu-

stitutum, 2. Cor: V. 20. Eph. IV. II. 12, 20. contemnit; Unitatem & vinculum ecclesiæ, seu corporis Christi mystici, dissoluit. Quæ omnia Deo, Cuius ordini & institutioni apertissime contrariantur, quam maxime displicent.

§. V.

Quintum, pro asserenda hac Christianorum obligatione, argumentum, præbet, *vis precum coniunctarum maior, quam singularium.* Nam, licet non negemus, preces piorum singulares, quia veræ sunt ac sinceræ, Deo placere, imo tanta pollere vi ac efficacia ad commouendum Ipsum, ut aliorum, promeritas atque a Deo destinatas poenas, cohibeant, *Vid. Exod. XXXII. 9. 10. II. s. 14. 15;* juxta tamen statui-
mus, præeunte ipsa scriptura, preces fidelium coniunctas, Deo non solum esse longe gratissimas, verum etiam iis tantum sæpe tribuere, ut simul precantibus plurima ac præstantissima impertiu-
erit beneficia, *vid. Act: XII. s. 7. &c.* Quemadmodum enim plures soni harmoniam ac concentum inuicem seruantes, cantum & musicam efficiunt longe gratiorem, quam unicus sonus, licet in se non ingratus; ita mul-

multorum fidelium preces conjunctæ, vnanimi consensu factæ, & in vnum eundemque finem directæ, Deo gratiores sunt, magisque ad commouendum Ipsum valent, quam cuiuslibet pii oratio singularis. Quippe non vna est necessitatum nostrarum ratio; quarum aliæ sunt publicæ, priuatæ aliæ; illæ communes, hæ singulares, audiunt; ita beneficia Dei esse, vel communia, vel singularia, constat. Vnde consequitur, illa corde & ore plurium, petenda & prædicanda esse; contra, hæ priuatis terminari suspiriis & orationibus.

§. VI.

Sexta ratio, quæ Christianos ad frequentanda sacra in conuentibus publicis, obligat, est, *concordia ac pacis Christiana in iisdem conseruatio.* Quoniam omnibus Christianis, in publicis cœtibus eadem gratia Diuina, eademque salus & beatitudo æterna, per verbi prædicationem offertur, *Act.* XVII. 30. *Tit.* II. II. 12; eodem baptismo se baptizatos, & Dei filios factos esse, Christumque induisse, norunt, *Gal.* III. 26. 27; eiusdem panis & vini multi participes in sacra cœna, fiunt, *1. Cor.* X. 16. 17; omnes sese

sele peccatores coram Deo confitentur, gratiamque & misericordiam ipsius implorant: eo ipso, concordia, pax, & charitas mutua, inter Christianos mirum quantum promouetur atque conseruatur, *Gal. VI. 1. 2. Eph. IV. 3. 4. 5.*

§. VII.

Paret tandem hæc Christianorum obligatio VIIto ex ordine, qui in cætibus publicis ecclesiasticis, longe melius faciliusque observari potest, quam in priuatis domesticisque, fieri solet. Nam publici conuentus sua habent iura, leges & sanctiones, a Magistratu Christiano, seu ab ipsa ecclesia, constitutas, latas, atque receptas, quibus ad finem suum & scopum conuenienter diriguntur. Priuati vero & domestici cœtus, pro cuiusuis arbitrio & libitu instituuntur. Quantum vero Deus ordinem amat, eiusque renaces suos Christianos esse vult, probante PAULO, I. Cor. XIV. 33. & alibi passim; tantum nobis omnino incumbit studiosissime isti inhærendi. (*)

(*) Conf. CASP. ERASM. BROCHMANNUS, *system. uniuers. Theol. Tom. 1. de Sacv. Scriptura*, p. m. 96. & tom. II. de Ecclesia, p. m. 783. JO. FECHTIUS, *Hist. & Exam. nou. Theol. Indifferent*, Cap. XIV. p. 432. J. BENED. PICTETUS,

in der Christlich. Sitten Lehre, dritt. Buch, XVII. Capitel, p. 332. / PETR. VAN MASTRICHT, *Theologia Theoretico-Practica*, Libr. VII. Cap. I. §. XXXI. p. m. 886.

CAPVT TERTIVM HISTORICO-POLEMICVM.

§. I.

Licet hæc, quæ strictim adduximus, argumenta, quemlibet Christianum ad profitendam certam veram ecclesiam, satis euidenter obligent; nunquam tamen, ab ipsis ecclesiæ Christianæ incunabulis defuerunt, qui, nescio, cuius singularis sanctitatis prætextu, sese a communione externa ecclesiæ segregauerint, atque sic *Schismaticorum & Separatistarum* nomen promeruerint. PAULUS enim suo iam tempore, hunc morem, ab ecclesiæ communione se separandi, inualuisse, conqueritur, *Ebr: X. 25.* Sequentibus quoque temporibus plurimos hanc perniciosam consuetudinem imitatos fuisse, annales ecclesiastici nos haud dubitare sinunt. Tales namq; fuisse *Montanista*, deinde *Cataphryges* dicti, *Novatiani*, *Encratita*, & reliqui; de quibus vide EUSEBIUM & EPIPHANIUM, aliosque. Quoniam autem hi, varios, eosque haud leues

in doctrina fouerunt errores, fundamentum fidei luxantes & euertentes, inter *Hereticos* potius, quam *Separatistas* aut *Schismaticos* referri solent. Magis autem proprie *Schismatici* siue *Separatista* dici mereantur *Donatista*, qui sæculis quarto & quinto ecclesiam Christianam affligerunt; quique præter alia commenta, mirifice sibi blandientes, ac si præ ceteris sancti fuerint & perfecti, secessionem ab ecclesia instituerunt.

§. II.

NEque recentiori ætate, repurgatis per *LV. THERVM* sacris, defuerunt, qui singularis pietatis studii prætextu, ob nauos atque defectus nostræ ecclesiæ, in hac fragilitate vix euitabiles, nedum penitus extirpandos, in schismata & separatismum prolabi, sibi non duxerunt religioni. Huiusmodi fuisse iam tempore *LVTHERI*, *Anabaptista* (*), *Schuenckfeldiani* (**), ac *Enthusiasta* (***) , aliquæ *Fanatici* (****). Et licet *MEGALANDER* illorum errores in scriptis suis passim excusserit; varios tamen nacti sunt sectatores, quibus uolupte fuit pertinaciter præceptorum insistere vestigiis. Hisce tandem nostra ætate sese adiunxe-

sunt non pauci, prætexentes, se, propter abusus, qui in ecclesiam nostram irreperint, aliter, teneræ suæ conscientiæ, consulere non posse; quam ut ab ecclesiæ eiuscemodi, corruptæ sibi visæ, communione, prorsus discedant, & auferant. Quumque hi, *Separatistæ* dicti, (****), non verecundari fuerint hanc Dei ecclesiam aquilonarem quoque inquietare; quia, perspicuis & solidis informationibus, nec non variis ac superfluis admonitionum gradibus, susque deque habitis, non tantum ipsi, data quasi opera, voluerunt *πλανῶσαι*, verum etiam omni nisu studuerunt alios *ἀναστροφήν*: proinde officio nostro conueniens est, ut argumenta eorum, saltem præcipua, circa præsentem materiam, breuiter examinemus.

(*) *Anabaptistarum* origines alii ab anno M. D. XXI. alii ab anno M. D. XXII. repetunt. Horum iuncta varios fontis errores. Cum primis urgebat, *LUTHERI* reformationem, quoniam illa duntaxat ad externa pertinuerit, non dum esse sufficientem; sed aliam reformationem adhuc desiderari, scilicet eorum, quæ ad religionis internas partes spectent; impios homines aboleri debere, talesque societates instituendas esse, in quibus soli pii ac innocentes viuunt regantque. Prima *Anabaptistarum* initia descripserunt *SLEIDANVS*, *SECKENDORFFVS*, *CAMERARIVS*, alique. Patriarcha *Anabaptistarum* s. e. *THOM. MVAZERVS*, pastor A. stetenſis in Thuringia

ringia, homo sui capitis; quo, ob factiones varias, & tumultus excitatos rusticos, plexus est, anno M. D. XXV, vid. *CHRISTIAN. EBERHARD. WEISMANNVS*, *Introduct. in Memorabilia Ecclesiastica Historiae Sacrae Novi Testamenti*, p. poster. p. 307. f. & *GOTTLIEB. KRANZIUS*, *Historia Eccles. N. Test.* p. 357, f.

(^o) *Schwenckfeldiani* nomen sortiti sunt a *CASPARO SCHWENCKFELDIO* de *OSSING*, equite nobili Silesio. Hic A. C. M. D. XXVI, & cum primis circa tempus exhibitæ Augustanæ confessionis, plurimos, eosque crassos & foetidissimos sparsit errores, propter quos etiam a *LVTHERO* & *PHILIP. MELANCHTONE*, aliisque, *Stenckfeldius* appellatus fuit, vid. *PAVL. STOCKMANNVS*, *Elucidar.* p. m. 794. Propositum fuit *SCHWENCKFELDIO* præ omnibus inclarescendi. Præinde, quum videret *LVTHERVM* errores papisticos e verbo Dei graviter refellere, nec tamen apud omnes vitæ emendationem sequi, statuit secum, ex cerebro suo, lomiis ac deliriis foecundissimo, aliquid novi condere, inque medium proferre, tamquam qui ea, quæ reliqui non attigissent, observasset. Fuit hominis fastus pertinacissimus atq; inexpugnabilis. Monitus namq; a multis recte sentientibus, tantum abfuit, ut ab erroribus & calumniis desisteret, ut magis magisque efferuescere coepit, suæque impia dogmata diligentius augere studuerit. Qualia sunt: Per externum Dei verbum, ministerium & prædicationem, homines non converti, regenerari nec saluari; homines non obligatos esse ad audiendam verbi prædicationem, quippe quæ tamquam externa, non pertingat ad cor, sed in externis tantum sensibus hæreat; se nondum habere ecclesiam, sed coetus, in quibus doctrina conferant & orent, revelata autem doctrina,

ecclesiam quoque secururam esset, & rel. Atque ex his fontibus dumosa sua arua rigant *Separatistae*. Grauis est *LYTHERI* censura, qua *SCHWENCKFELDIUM*, levellentem, excepit, A MDXLIII, in litteris, *tom. VIII. Alenb. f. 244* insertis: Caspar Schwencfeld, der unsinnige Narr, vom Teuffel besessen, versteht nichts, weiß nicht was er thut. Wil er aber nicht auffhören, so lasse er mich mit seinen Bschleien, die der Teuffel an ihm sreyet und schmeisset, ungehehet & rel.

(***) *Enthusiasta*, vltu loquendi communis, is dicitur, qui naturales animæ operationes, tam cogitationes quam cupiditates, pro supernaturalibus ac diuinis habet & venditat, easque vt normam in doctrina & vita sequitur, licet a sana ratione & sacra scriptura longissime recedant. conf. JO. GEORG. WALCHIVS, in der Histor. und Theolog. Einleitt. in die vornehmsten Relig. Streitig. c. VI. §. II. p. 584. An mutato *Enthusiastæ* nomine, *Separatistæ* habeas ideam & descriptionem? non difficile est iudicari.

(****) Cum *Enthusiasta* propinquo nexu coniunctus est *Fanaticus*; quo talis intelligitur homo, qui ridicula, temeraria & male coherrentia dogmata proponit, licet de nulla reuelatione, vel aliis immediatis diuinis operationibus, gloriatur. Intercedit tamen hæc inter vtrunque differentia, obseruante WALCHIO, l. c. p. 587. quod *Fanaticismi* notio latius, quam *Enthusiastæ*, extendatur. Cauendum hic diligentissime, ne *Fanaticismi* notam temere cuiquam affingamus.

(*****) In Anglia circa annum Chr. M. D. XC. V. & sequentes, *Separatistæ* vel *Brownistæ* dicti sunt, quia se ab Ecclesia Anglicana separabant; omnem cum eadem

dem communionem, ob hierarchicos Episcoporum ordines & ceremonias, fugientes. *PATL STOCKMANNUS*, in *Elucidario seu Lexico Haeresium, Schismatum &c.* p. 306. f. refert, auctorem primum *Separatistarum* fuisse *BOLTONUM*, qui seipsum deinde suspendio enecauerit. Cui successerit *ROBERTVS BROWNE*, Northmans hircus, Southwarthi quondam ludimoderator. Hinc *BARROPIUS*, qui Londini, iussu Elizabethæ Reginae, ad furcam damnatus sit. Mox *JONSTHONVS*, *AINSWORTHVS*, *SMITHVS*, & *ROBINSONVS*; quorum hic sectam labantem in Anglia statuminauerit, & verus modernorum *independentium* auctor habeatur, vid. *STOCKMANNVS* l. cit. p. 439. l. Atque hi *SEPARATISTAE* ecclesiam tuam consistere volunt e solis & meris sanctis. Cuilibet membro potestatem concionandi, reliquos admonendi & excommunicandi, concedunt. Ecclesias, quæ sub Episcopis Anglicanis sunt, Antichristianas & Idololatrias esse, dicunt. Presbyteria reiciunt, *Separati a mundo*, videri volunt, quippe mundi schema detestentur, & rel. conf. *JOAN HORNBECKIUS*, *Summ. Contræ.* p. 742. f. & *JOS. ARNDIUS*, *Lex. ant. eccl.* p. 503.

§. III.

Prima itaque Separatistarum obiectio est: Cœtus ecclesiasticos, in quibus certi quidam docent, non esse Diuinæ ordinationis, sed quod ex institutione Diuina omnibus liceat docere. I. Cor. XIV, 26. &c; vnde nostram ecclesiam, eeu Diuinæ ordinationi haud congruam, reiciunt. Respondemus Iſo, Congregationes ecclesia

eleſiaſtica omnium temporum, tam Vete-
 ris quam Noui Testamenti, ſemper ita fue-
 re inſtituta, vt certi quidam delecti fuerint,
 qui inuocatione nominis Diuini, prædicatione
 verbi, ſacrificiis, aliisque ritibus ſacra admini-
 ſtrarent. vid. *Gen.* IV, 26. XX, 7. XXII, tot.
 XXXIII, 20. XXXV, 2, 3, &c. Deinde poſt
 ætatem Patriarchalem, expreſſe mandatum fuit
 a Deo, vt ſoli ſacerdotes, Aaronis filii, cultui
 publico interuiren, publice docerent filios Iſra-
 ëlis, & legem interpretarentur, cfr. *Lemit.* X,
 10. II. *Deut.* XVII, 9 - 13. XXIV, 8. *Eccl.*
 XXXIII, 10. *Haggai* II, 12. *Malach.* II, 7.
 8. (*) Sacrificia Deo offerrent, populoque bene-
 dicerent, *Exod.* XXVIII, 1. *Eccl.* Num. VI, 23, &c.
 Immo grauer & ſeuere interdictum erat, ne
 quis alius præter hos, eiusemodi munia obiret,
 cfr. 2. *Chron.* XXVI, 16 - 20. Tandem in No-
 uo fœdere conſtituit Saluator Ipſe Diſcipulos &
 Apoſtolos, qui publico docendi munere funge-
 rentur, omnesque gentes docerent & informa-
 rent, *Matth.* XXVIII, 19. 20. *Marc.* XVI,
 15. 16. mittitque adhuc hodie paſtores & Do-
 ctiores ad ædificationem eccleſiæ, & corporis
 ſui

sui mystici, *Eph. IV, 11. 12* ad gubernandam
 ecclesiam Dei, *1. Tim. III, 5.* verbo & do-
 ctina, *1. Tim. V, 17. Tit. I, 9.* Ex hisce
 argumentis colligitur, cultus Dei publici adminis-
 trationem, nullo non tempore, ex ordinatione
 diuina, certis quibusdam personis fuisse deman-
 datam; adeoque tantum abesse, vt mi-
 nisterii ecclesiastici constitutio, ordini Diuino re-
 pugnet, vt potius eidem firmissime atque euiden-
 tissime sit suffulta. Illo Quod ad dictum alla-
 tum attinet, non agit illud de ordinario eccle-
 siæ statu, omnium temporum, sed de extra-
 ordinario statu ecclesiæ primitiæ, seu Aposto-
 licæ; scilicet, non hoc in loco sancitur de
 indole vel conditione ecclesiæ, qualis illa sit,
 atque ex ordinatione Diuina esset debeat; sed il-
 lud *Apostolus* heic præscribit *Corinthis*, quomodo illi, qui vno vel altero Spiritus S. ex-
 traordinario dono, e. gr. linguarum, prophetiæ,
 &c. tunc temporis instructi fuerant, iisdem
 prudenter ac pie, omni euitato abusu, vteren-
 tur in ecclesiæ seu cæteris eorum commodum &
 ædificationem. Illo In ecclesiâ Corinthiaca non-
 nullis fidelibus dona extraordinaria prophetandi

immediate concessa fuere, quæ deprimere non erat fas. Proinde illis, publice in ecclesia docere licuit (**), quod & *Apostolus* in loco allato indigitat, quemadmodum contextus docet. Ces-
santibus vero extraordinariis hisce donis, non potuit non facultas publice docendi, redire ad ordinarios ac rite vocatos verbi Divini ministros, adeoque hoc dictum nobis non obstat.

(*) Ex his, aliisque locis, patet, Sacerdotibus in veteri Testamento, quoque iniunctum fuisse, ut alios docerent, ac proinde illorum officia, non constituisse duntaxat in sacrificiorum oblatione, & populi benedictione &c., quemadmodum nonnullis placuit, functiones sacerdotales, arctis nimis restringere limitibus. Neque huic assertioni obstat, si regeratur, ita discrimen inter *Prophetas*, qui in docendo occupati fuerint, & *Sacerdotes*, ad quos sacrificiorum oblatio, & populi benedictio &c. pertinuerint, tolli. Respondemus 1.) Remanet nihilominus insignis inter utrosque differentia; nam *Prophetæ*, præter docendi munus, privilegio futura prædicendi quoque instructi fuere. 2.) *Sacerdotes* fuere populi ordinarii doctores; *Prophetæ* autem extra ordinem illorum a Deo missi sunt, non ad proscribendos *Sacerdotes*, sed ad corrigendos illorum graves in doctrina errores, & prave in vitamores, iuxtaque, ad reddendam vocationem Dei ad populum, illustriorem nec non efficaciorum. Conf. *lev. XXIII. &c.*

(*) JO. FRANG. BUDDEUS, in *Hist. Eccl. Vet. Test. rom. pr. p. m. 564.* scribit: Munera Sacerdotum erant, sacrificia quotidie & diebus festis in altari aeneo offerre, quorsum & ea, quae cum sacrificiorum oblatione coniuncta sunt, pertinent; suffitum quotidie facere in sancto, lucernasque ibi aptare & accendere, singulisque sabbati diebus mutare panes propositionis; eorundem erat, diebus praesertim festis clangere tubis ac buccinis ad convocandum populum, Num. X. 8. indicare de leprosis, Levit. XIII. 2. cognoscere de lepra vestium, & aedium, Levit. XIII. 47. XIV. 44. itemque de variis immunditiei speciebus, & quae alia erant eiusdem generis. Cum primis vero sacerdotum erat, docere populum, & de iure sacro respondere, Levit. X. 11. Ezech. XLIV. 23. II. Chron. XVII. 9. Hagg. II. 12. Communis hoc equidem illis erat cum Levitis, specialiori tamen quadam ratione ad eos spectabat, Prophetarum officium, ut observat GEORG. CHRISTOPH. DACHSELIUS, in *Bibliâ Heb. accent. p. 64.* Si consideratur in se & natura sua, non ordinarium, sed plane extraordinarium dicendum debet, respectu scil. Sacerdotalis, Regii & cuiuscunque officii publici ac ordinarii in politica Iudaica, quod apud omnes in confesso erit. Adeoque Prophetarum non ordinarii, sed extraordinarii fuerunt ministri, qui neque haereditatis, neque electionis iure officium suum auspicabantur, (donum enim Propheticum non dependet a generatione, nec ab arbitrio populi), sed immediate ab ipso DEO vocabantur ad hoc munus extra ordinem, & quonvis loco, statu, sine discrimine conditionis aut sexus.

(**) HERMAN. WITSIUS, in *miscel. Sacr. Tom. I. p. m. II* non male definit Prophetiam; quod sit cognitio & patefactio rerum arcanarum, quas quis non ex propria solertia, neque ex aliorum relatu, sed ex coelesti atque extraordinaria Dei revelatione, novit. vid. quoque PETRI DAN. HUEBII, *Demonstr. Evangel. Tom. I. p. m. 10* IULIANVS ὁ πνευματικός, pessime dixit, Prophetas apud Christianos, perinde ut oracu-

oracula apud ethnicos, defecisse. Falsitatem namque vel solus liber *Aetorum* euincit, in quo *C. XI. 28.* & *C. XXI. 9. 10.* & *Agabus* Propheta, & quatuor, Philippi Evangelistae filiae, Prophetides, commemorantur. vid. *HPETIVS l. c. Tom. II. p. m. 751.* *Iudas & Silas* quoque Prophetae fuere, *Act. XV. 32.* Integrum Prophetarum N. T. syllabum, dedit *WITSIVS l. c. p. m. 284. seqq.*

Obseruant nonnulli, τὸ προφητεῖν, prophetare, non semper accipi, proprie & strictè, vt significet, futura praedicere; sed aliquando hunc sensum, paulo latiore, admittere, vt denotet, interpretari vel declarare res Diuinas & a Deo praedictas praescriptasque; qualis notio obtineat *1. Cor. XIV. 1, 3, 4, 5, 24, 39;* quodque constet vel ex eo, quia prophetare, nostro studio aquiri, dicatur, v. 1. Atque in hunc sensum, locum ex *IOSEPHI antiq. Iud.* adduxit *Io. CONR. SCHWARZIVS, in Commentar. Crit. & philog. Ling. Gr. Nou. Foed. Din. p. 1187, conf. etiam IO. IACOB. RAMBACHIVS, in institut. Herm. p. m. 3. & p. 89. nec non in der Erleuterung über die institut. prot. p. 14. & p. 318.*

Obi. Anabaptistae inprimis, per nonnulla scripturae dicta, *1. Cor. XIV. 30, 31, Joh. VI. 45. &c.* sibi, aliisque, persuadent, ecclesiasticum ut peculiarem & distinctum in ecclesia ordinem, iuri Diuino repugnare, quum ille tantum ad ecclesiam plantandam pertineat; ex quo autem doctrina euangelica libris consignata est, quos singuli Christiani legere & intelligere possint, simul omnibus datum esse contendunt ius, verbum Dei rudiores docendi, & sacramenta administrandi. *Menonistae* vero, nullum prorsus eruditioni pretium statuentes, e fecerunt plebis eligunt, quos *Moniteres* vocant. Alii, inter quos

Polis-

Politicorum plurimi, rotunde & ingenue ipsorum nonnullis consentientibus, ordinem docentium esse *iuris Divini permiffiui* tantum, largiuntur. Scilicet, ut publicis in conventibus omnia decenter fiant, Christianis licere, exercitium sui iuris publice docendi, & sacramenta administrandi, certis personis demandare, adeoque ministerium ecclesiasticum tamquam institutum humanum in se laudabile & utile esse, opinantur. Quam male haec de ministerio ecclesiastico iudicia cohaereant, quamque longe a reuelata Divina veritate recedant, ex iis abunde patet, quæ paulo supra in hanc rem diximus. conf. *FRID. GENIZKENIVS, in iur. Div. pol. prud. C. IX. M. I.*

§. IV.

Secundo, obiiciunt nobis *Separatista*: in ecclesia nostra esse multos impios & infideles, cum quibus non licet piis & fidelibus participare II. Cor. VI. 14. &c. adeoque nec in communione ecclesiastica vivere.

Resp. I:o Si omnis conversatio cum malis & impiis prohibita esset; qua, quæso, ratione illi ad DEUM & meliorem reducerentur frugem? nonne omnes obstricti sumus ad faciendos infelices, quantum in nobis est, felices? Illud autem sine doctrinæ præceptis, & vitæ exemplis, commode fieri non potest. II:o Distinguendum est inter hypocritas, & notorie impios. Horum familiare consortium pios & fideles cui-

tare oportere, non negamus; neque tales in ecclesia nostra tolerantur, saltem, tolerari non debent. Ad illos vero quod attinet, non suademus ipsos ad ecclesiae privilegia promiscue esse admittendos, si modo constiterit eos tales esse. Sed quum Deus solus sit καθεδριώτης, nos vero in iudiciis nostris saepe erremus, tutius Divino ductui & examini eos committimus. Illud Non prohibet *Apostolus* h. l. simpliciter conuersationem cum infidelibus, in rebus politicis, necessariis & honestis; sed ne participemus de ipsorum peccatis, & malis consiliis, nedum conamina eorum noxia in ecclesiae damnum adiuuemus aut promoueamus. Proinde verba textus originarii: Μὴ γίνεσθαι ἐπεστροφούντες ἀλλήλοις, recte ERASM. SCHMIDIVS (*) hic vertit: *ne sitis iugo iuncti cum infidelibus*, quasi ad trahendam alteram eius partem.

(*) In *Notis ac animadu. in Nou. Test. ad b. l. MART. CASPAR WOLFBVRGIUS*, in *observat. Sacr. in Nou. Test.* p. 239. s. existimat, tria potissimum momenta hic prohiberi, scil. (α) vinculum conjugale inter fideles & infideles. (β) conuersationem cum infidelibus, propriae utilitatis siue lucri causa institutam (γ) speciem quamque externam.

§ V.

Tertia dissentientium obiectio est: Ecclesiam nostram esse *Babelicam*, adeoque ex ea discedendum & fugiendum esse *Es. XLVIII, 20. Apoc. XVIII, 4.*

Resp. I:o Opprobriam est, ecclesiam euangelicam *Babelem* vocare, quoniam impiorum turba illi est admixta. Ecclesiam Iudaeicam Veteris, & primitiuam Noui Testamenti, plurimum perturbationum & confusionum perpessus fuisse, inter omnes constat; nusquam tamen legimus, vel Prophetas, vel Apostolos, ideo *Babelem* illas appellasse. II:o Duplex sacris in scripturis obseruatur *Babel*, primo, *literalis*, seu proprie sic dicta, quo sensu denotat vel metropolin Chaldaeorum, urbem amplissimam & potentissimam; vel regionem Chaldaeorum, in qua Babylon fuerit metropolis, *Pf. CXXXII, 1*; vel oppidum quoddam in Aegypto, Babylon dictum, quod structum sit, ut nonnulli volunt, ab exilibus seu colonis quibusdam Chaldaicis, cuius AP. PETRVS meminit I. Ep. C. V. 13. Secundo *mystica*, seu impropria; quo referendam esse iudicamus totam politiam Antichristianam siue papalem, Romam, eamque

que longe maiori emphasi Pseudochristianam & Apostaticam, *Apoc. XIV. 4.* quam paganam, (*). Virum vero sceda omnis ætatis impiorum hominum colluies, quod quasi spirituale Babylonicum regnum, diabolorum, mundi & antichristi sit (**), hoc nomine in scripturis saluari soleat, inter omnes interpretes non conuenit, (***). Quocunque demum sensu *Babel* accipitur, iniuste prorsus nomen illud ecclesiæ euangelicæ affingitur; nisi putidis ecclesiæ membris, impiis, notionem famolæ illius Babelis mysticæ tribuere volueris.

(*) Vid. *CAMPEG. VITRINGA*, in *ANAKR. Apoc. C. XVII. 5. p. m. 762.*

(**) Conf. *SAL. GLASSIUS*, in *Philolog. S. L. V. Tr. I. C. XIII. p. m. 1876.*

(***) Sic *Esa. XLVIII. 20.* verba. *צֵאוּ מִבָּבֶל* *Exite e Babylone*, multi de solutione captiuitatis Babylonice, interpretari solent. Sed *IO. HENR. MICHAELIS*, in annotat. h. l. aliique, existimant, hæc, cum primis quæ sequuntur, in captiuitatem Babylonicam non quadrare; ac proinde hanc dant paraphrasin: *Exite igitur tandem e Babylone spirituali, & fugite e Chaldaea malitiæ spiritualis*, *Ier. LI. 6, 45. Apoc. XVIII. 4, II. Cor. VI. 17.*

§. VI.

Obiiciunt quarto *Separatista*: Diuinum cultum debere fieri in occulto sine ostentatione,

tione, monente ipso Salvatore Matth. VI. 5, 6. adeoque in publico cœtu, Deum non esse ⁱⁿ commendandum, concludunt. Resp. Distinguendum est inter hypocriticam ostentationem cultus Divini, qualem hoc loco arguit & reprehendit Saluator, & verum, sincerum ac deuotum Numinis cultum, in publicis cœtibus Ipsi exhibitum; Vnde alii quoque ad deuotionem excitari possunt; qualem Saluator omnino a nobis Christianis requirit, Matth. V. 16. X. 32. Tantum igitur abest, vt hunc arguat vel reprehendat, vt potius commendet & præcipiat. Illam vero ceu huius abusum, corrigere & omni modo tollere conatur. Proinde comparatiue hic loquitur Christus, significans potius querendum esse secessum, quam appetendam hominum frequentiam, quia nos orantes videat.

§. VII.

Quintum argumentum est; Deum esse vbique præsentem, adeoque non opus esse, vt in certis quibusdam locis queratur, vel in templis seu domibus ad cultum Numinis publicum, destinatis, adoretur, *Act. VII. 48. XVII.*

24. Resp. Neque nos statuimus, Deum adeo ~~amice~~ in loco aliquo certo quærendum esse, ac si alibi non adsit, aut inueniri queat, quod certe stultissimum esset, Creatorem incomprehensibilem circumscribere velle. Quia Dei infiniti ac immensi essentialis præsentia templis adstringi & includi nequit, prout Iudæi falso persuasi erant conf. Ier. VII. 4. Nihilominus promittit Ipse Deus sese singulari quadam, gratiosa atque efficaci præsentia, cœtus ac congregationes fidelium dignari Exod. XX. 24. I. Reg. VIII. 10, 11, 13. Esa. LVII. 15. Matth. XVIII. 20. & rel. Quamobrem non dubitamus asserere, Deum in conuentibus & locis sacris omnino colendum & adorandū esse. Nouimus enim gradus præsentia Dei dari, qui modo operandi differunt.

§. VIII.

Sexto frequentissime obuertunt *Separatistæ*: plurimos verbi Diuini ministros esse impios, qui nec ipsi viam salutis cognoscant, nedum possint eam alios docere; frustra ergo cœtus tales frequentari, in quibus periculum seductionis maius sit, quam spes ædificationis. Respon.

spondemus I^o Nondum cuiusmodi esse, plurimos ecclesiae nostrae ministros impiorum numero assignandos esse. II° Non negamus, sed dolemus, impios inter illos quoque reperiri; quibus tamen ideo veram Dei cognitionem, & facultatem alios docendi, abiudicare non licet. Nam *Christus praedicatur, non tantum bono affectu, sine propensa voluntate, verum etiam a nonnullis per invidiam, & contentionem Phil. I. 15. & v. 18.* PAVLVS, dicit se etiam de hoc gaudere, licet in speciem (*) *Christus annuncietur.* III° Neque veritas a subiecto, sed ab obiecto dependet. IV° Promiscua illa de verbi Divini ministris iudicia sunt saepe falsa & temeraria; Sunt quoque ad alendas & fovendas discordias, variasque ineptias & turbas, apta. Frequenter etiam factum spirant spirituales. V^o Ipse Saluator ablegavit populum & discipulos suos ad scribas & Phariseos, in Cathedra Moysis sedentes, audiendos, (**) Matth. XXIII.

2. 3.

(*) *Επὶ προφάνῳ, sine praetextu, scil. sinceri studii gloriae Divinae ac veritatis coelestis.* Succus noster interpretes reddidit: antingen af tilfælde: hic, ut plerumque alibi, LUTHERI versionem Germanicam sequutus. Ita vero ille: es geschehe zusallen.

(**) JOH. LIGHTFOOT, in *Hor. Hebr. in Evang. Matth.* ad h. l. p. m. 356. existimat, de Cathedra legislativa hoc intelligendum potius, quam de mere doctrinali; quodque Christus hic asserat auctoritatem magistratus, eique parere in licitis, hortetur. Et paucis interiectis, inquit: *Christus eos, scribas ac Phariseos, non pro oraculis habendos docet, sed pro magistratibus.* Nonnulli, per metonymiam, utramque potestatem, cum docendi, tum iudicandi & regendi populum, Exod. XVIII. 13. hic intelligunt. vid. ABR. CALOPIUS, in *Bibl. illustr.* in h. l. & imprimis SERAST. SCHMIDTUS, in *Disputationum Theologico-Philologicarum fasciculo, dispnt. Decima Sexta, §. §. IV. V. XIV. XV. & rel. pp. 924. f. & 934 f.* qui accuratissime hoc LIGHTFOOTII interpretamentum examinavit.

§. IX.

VRgent septimo: In ecclesia nostra ea solum proponi ac tradi, quæ ad impios & nondum conuersos, maximam ecclesiæ partem constituentes, spectent, quæ vero ad regenitos non pertineant; adeoque regenitos & veros christianos non esse obstrictos ad frequentandum eiusmodi cœtum, in quo nihil, quod illis proficuum sit, doceatur. Respondemus, falsum esse quod in ecclesia nostra ea duntaxat proponantur & doceantur, quæ ad impios & nondum conuersos spectent. Vtriusque enim cum legis tum evangelii, in publicis coetibus sacris, fit

fit explicatio & applicatio. Libri Biblici, doctrinae passionales, pericopae euangelicae & epistolicae, nec non Lutheri catechismus, in nostris ecclesiis recitantur & exponuntur, adhibitis repetitionibus, consolationibus, admonitionibus ac redargutionibus, insignem usum, cum regentis tum irrogenitis conciliantibus. Proinde nemo, nisi qui aut emotae sit mentis, aut perfrictae frontis, dixerit, in his ea quae a pietate illiusque studio aliena sunt, contineri.

§. X.

Octauo instant *Separatistae*: Scandala & offendicula multa dari in ecclesia nostra, quae deuotionem in cultu Numinis necessariam, interrumpant atque supprimant; ideoque Deum, potius in conuentibus priuatis, in quibus offendicula illa facilius euitari & abrogari possint, colendum esse, concludunt. Respondemus: *Illo* Dolemus rei abusum, qui tamen non tollit usum eiusdem legitimum & verum. Ille omnino remouendus est, ut hic sibi constare, aliisque prodesse possit. *Illo* Negamus, offendicula & abusus illos facilius in priuatis, promiscuisque coetibus, quam in ordinariis ecclesiasticis conuentibus abrogari & aboleri pos-

se. (*) Quis enim ignorat, quam periculose con-
 venticula priuata instituantur, quantisque abu-
 sibus & incommodis eadem sint obnoxia?

(*) *Conf. Cap. II. Dogm. § VII.*

§. XI.

NOno denique nobis obiectant: Apostolos
 nemini leges præscripsisse, aut terminum
 vsquam posuisse, quinam cuique se ecclesiæ par-
 ticulari iungere debeant. Respondemus I^o
 Esto, certam limitum definitionem, & expres-
 sam hujus rei determinationem, in primis chri-
 stianismi initiis fieri non potuisse; nihilominus
 tamen licita est, & ad bonum ordinem appri-
 me utilis. II° Apostoli vtrique supponunt sta-
 tam particularium ecclesiarum, ex certis suis
 membris collectarum diuisionem; quoniam ite-
 rato scribentes ad certas ecclesias, de rebus præ-
 teritis ac futuris, distincte easdem salutare iu-
 bent: quod ipsum alias facere non potuissent.
 III° Visibilem ecclesiam, pro varietate loco-
 rum & statorum conuentuum, ætate apostoli-
 ca iam fuisse diuisam in plures particulares ec-
 clesias, etiam in vna vrbe certo ordine multi-
 plicatas, quæ parochiæ dicuntur, ex Act. XIV.

23. II. Cor. XI. 28. Rom. XVI. 5. I. Cor. XVI. 19. evidentissime patet. (*) IV^{to} Hunc ipsum, cum separatistis errorem errant quoque *Quakers*, quorum ex globo FRANC. HOGVIL. (**), diuisionem ecclesiae in certas parochias, inter capita & signa apostasiae, rotunde, sed falso, retulit.

(*) Conf. Cap. I. Onomatol. § II. In not.

(**) De Gloria verae ecclesiae, Cap. VI.

CAPVT QVARTVM PRACTICVM

SI nobis liceret esse prolixis, plurima in hanc rem dici & addi possent practica. Breuitatem autem nobis imperant accisae facultates, temporis angustia, aliaque circumstantiae, quarum nobis habenda est ratio. Proinde fusius dicenda in paucos cogimus aphorismos.

Aph. I.

NON male, qui saepenumero pessime, dixit: Tolle ab ecclesia conuentus publicos, ritus, disciplinam, & iniisti viam ante tertiam generationem eam euertendi (*)

(*) PIER, BAELIUS, *Diction. Hist. Crit.*, voce *Bouignon* not.

Aph.

Aph. II.

Eget populus externa aliqua celebritate, ut officii sui commonefiat, memorque sit Dei, res humanas curantis; eget communibus & publicis sacris, ut arctius his, qui in ciuitatem vnā coierunt, coniunctum se intelligat. Alioquin, ut est ingenium humanum, plebs, & Dei, & officiorum omnium oblita, vna cum religione etiam societatis humane iura temere violaret, vnde innumera hominibus orirentur in vita mala (*).

(*) JO. CLERICVS ad Exod. V. 3.

Aph. III.

Sapientiae ac clementiae Beneuoli Numinis ac-
ceptum referimus, quod ita sanciuerit, ut in conuentibus publicis & communibus verae religionis notitia conseruaretur, & cultus, quem desiderat, sollemnis, Sibi exhiberetur; ita namque id, quod singuli facile neglexissent, postquam vniuersis demandatum, & solennitatibus externis vestitum fuit, ut obliuioni mandaretur, non nisi difficillime accidere potuit (*).

(*) (Conf. GEORG. GOD. KEVFFELIVS, in stem. iur. pr. eccl. vniu. L. I. C. I.)

Aph.

Aph. IV.

FAlluntur ergo illi, qui spretis certis temporibus & locis cultui immediato destinatis, e. gr. templis, & diebus feriatis, solo mediato esse volunt contenti cultu. Semper enim cultu immediato animus acuendus, ne ad negotia vitæ, Dei intuitu suscipienda, hebescat, (*).

(*) *ISR. GOTTL. CANZIPS, in discipl. moral. Disc. I p. II. C. 1. §. 551, bene & pie monuit.*

Aph. V.

AB omnibus exigitur Christianis, ut cultui huic publico, rite præparati, Kohel. IV. 17, interfint.

Aph. VI.

Profanum produnt animum securitati & vanitati mancipatum, quibus sacra nostra publica & communia non placent, Psalm. XXVI 6.
7. 8. Hebr. X. 24, 25.

Soli Deo Gloria.

